

Književnost.

P. Stanislav Škrabec: **Jezikoslovni spisi.** I. zvezka 2. snopič. Izdala in založila »Leonova družba« v Ljubljani. 1917. Tisk Kat. tiskarne.

Vkljub vsem oviram in neugodnim razmeram vendarle napreduje izdaja Škrabčevih zbranih spisov: lani je bilo tiskanih 5 pol, letos 10; iskreno želimo, da bi jih za l. 1918 »Leonova družba« izdala vsaj 15, da čimprej dobimo v roke ves jezikoslovni zaklad. Da je naša želja upravičena, vsakdo lahko vidi iz dejstva, da smo doslej — vkljub 15 polam! — pri ponatiskovanju doslej izčrpali platnice šele tretjega letnika »Cvetja«. Kje torej smo šel! In kje je potem še »Archiv f. slav. Philologie« in druge publikacije! »Leonova družba« in »Kat. tiskarna« si bosta s tem — gotovo napornim — delom pridobili nevenljivih zaslug za razvoj slovenskega znanstva.

Prvaku slovenskih jezikoslovcev pa mi za njegov trud najlepšo zahvalo damo in izrečemo, če njegove zbrane spise, ki so zdaj tako lahko dostopni, prav marljivo čitamo in študiramo. Naj omenim tukaj zlasti trojno korist, ki si jo s tem študijem pridobimo: 1. Če je sploh zajemljivo gledati v delavnico pridnega, umnega obrtnika, rokodelca, umetnika, velja to gotovo tudi o delavnici P. Škrabca: tu od blizu vidimo — in učenici pater nam tega prav nič ne zakriva —, kako se logično, znanstveno misli in dela. Najboljši dokaz, kako je vsaka beseda, ki jo je zapisal, dobro premišljena in pretehtana, je to, da mu še sedaj, po več ko tridesetih letih, ko se je vmes toliko raziskavalo in pisalo na tem polju, ni treba prav nič in prav nikjer »nazaj jemati« (retractationes!). Čitaj le n. pr. str. 143, op. 56, kako se je Škrabčeva slutnja o postanku poljskega žaden (noben), za nekaj časa vsled Jagičeve avtoritete v ozadje potisnjena, kesneje vendarle kot prava izkazala! Velika večina izmed njegovih nasvetov in predlogov je obveljala, saj je n. pr. skoro vsa Breznikova slovnica zgrajena na njegovih naukih; samó v nekaterih točkah je P. Stanko ostal glas vpijočega v puščavi (n. pr. da ne pišemo sonce, kaker, gdo, kè, vert), ker je — pišoča masa krenila svojo pot. — 2. Drugo korist ti nudijo ti Jezikoslovni spisi s tem, da ti v prijetni obliki razgrinjajo razvoj našega jezika (izreke in pisave) od 16. stoletja sèm (deloma od »frizinških spomenikov«). — 3. Breznikova slovnica je zdaj menda že v rokah vsakega slovenskega inteligenta: kakó podučno je, pri P. Škrabcu čitati utemeljevanje, kjer slovnica podaja le izsledek, le pravilo! Podučno pa je tudi pri-

merjati, kakó je P. Škrabec železnodosleden (n. pr. gledé izreke deležnikov na -l itd. ali pisave: bravec itd.), kjer pri Brezniku vidimo — le neradi — omahovanje.

Delimo pa spise tega 2. snopiča lahko na štiri skupine: A. slovstvenozgodovinske: o Fiorettih in solnčni pesmi sv. Frančiška, o pesmi Inviolata; B. o vprašanih iz slovenske metrike in stihotvorstva: o hijatu, jambih in trohejih, o čistosti rim, o svoboščinah v poeziji (na raznih mestih); sama zlata pravila! C. o pravorečju in pravopisu, zlasti o pravilnem naglaševanju; Č. etimologične razprave: Prešeren, zali, obeden, kaker, sonce, prešuštvo i. dr.

Prezaslužnemu gospodu zlatomašniku od srca želimo, da bi mu bilo dano, da s svojo večšo roko uredi vse raztresene spise prav do zadnje strani!

J. D.

Vzori in boji. Po prijateljevih pismih priobčil Jože Debevec. Izdala in založila Nova Založba v Ljubljani. 1918. Cena nevez. K 8-80, vez. K 11.—. Str. 410.

V predgovoru dr. Jože Debevec pripoveduje, kako je dvomil, ko se je bil namenil, nanovo priobčiti ta dijaška pisma v posebni knjigi, ali je vredno, ali ne, da zagledajo še enkrat beli dan. »Ali imajo kakšno slovstveno vrednost?« se vprašuje, »ali jih moremo prištevati k leposlovju? Če je lepota, ki je vzor in namen lepim umetnostim, od stavbarstva do poezije, slika resnice, stilizirane in idealizirane, zadeva morda tudi ta pisma vsaj medel žarek lepote, saj hočejo biti — in morda so? — vsa skupaj nekakšna slika resničnega življenja, seveda stilizirana in idealizirana...« »Ko so pisma l. 1896. in 1897. izhajala v »Dom in Svetu«, piše »Jugoslovan« v 20. številki, »so se zanje zanimali posebno tisti krogi, ki imajo težko nalogo, da naj vzgajajo mladino.«

Dijaki so jih gotovo požirali, kakor smo jih požirali deset let pozneje. Saj so znana vsakemu. In če smo jih brali deset let pozneje z enakim zanimanjem in hlastanjem, ali naj bodo dvajset let pozneje brez privlačne sile? Bojazen je nepotrebna. Dijaško življenje se pričinja in razvija sedaj še prav tako, kot se je pričenjalo in razvijalo pred dvajsetimi leti. In zdi se mi, da bo ravno sedaj knjiga vzbudila med dijaštvom novega zanimanja. Kajti iz nje bodo študentje pili svoje življenje, ki ga sedaj pravzaprav nič ne občutijo zaradi razmer. Saj se komaj zavedajo, da so študentje. V knjigi bodo našli vse tisto, kar živi v njihovih dušah, kar jim je znano, blizu, ker je podano in povedano vse z njihovega nivoja. Oblika pisem more podati življenje mnogo bolj

intimno nego povest. Seveda je slika študentova idealizirana. Toda je verna slika slovenskega dijaka, ki grabi za vsem, kar bi moglo razširiti njegovo obzorje. Iz kaosa je izvleči pred njim en cilj, za katerim gre in se bori, da ga doseže. Po lastnem razvoju in iz proste volje, oprt na varno roko, ki se od doma iztega za njim.

Zaradi tega ima knjiga visoko pedagoško vrednost. Iz nje naj bi se starši učili, bolj globoko razumevati sinove, ki so jih določili za ta križevi pot. Ne bi bilo toliko tragedij v življenju slovenskega študenta, ko bi ležala ta knjiga na mizi vsake kmetske hiše. Še večjega pomena pa so ta pisma za pedagoge, ki v njih lahko spoznajo, kako daleč so vse teorije od burnega življenja. Teorija zahteva prakso po pravilih, toda zdi se mi, da je z njo ravno tako, kakor s tistim profesorjem-učenjakom, ki je šel zamišljen na izprehod, zagledal na travniku žabo in se močno močno začudil, kako pride žaba semkaj na travnik iz njegove retorte.

Suhe pedagoške teorije ne pomagajo nič zoper scene, kakor jo je doživel v svetovni vojni — v tem času študentovskega umiranja — visokošolec na univerzi, ki je prišel k skušnji brez salonske obleke, ker si je ni mogel kupiti, pa ga je vrgel profesor zaradi tega skozi vrata.

Nobena teorija ne more razjasniti praksi tako živo, zakaj študent ni vsak dan enako zbran, zakaj mu včasih odpovedo vse moči, kakor pa takale osebna, iz dijaškega življenja samega napisana pisma. Za študentom je življenje, ki ga šola ne vidi: ta pisma nam ga slikajo — v vseh niansah, le ene manjka bolj izrazito: dijakovega seksualnega življenja. Na str. 213. piše Ivan očetu: »Kako pa je mogoče, da dijak ne bi čisto nič mislil na tisto čustvo, ki se imenuje ‚ljubezen‘? Zlasti v peti šoli, ko v drugem tečaju čitamo ‚Ovida‘...« Seksualno življenje je ena najbolj glasnih strun, ki pojo dijaku na poti njegovega razvoja. In nobena knjiga ne bo učinkovala na dijake tako, kakor bi učinkovala osebna dijaška pisma, ki bi obravnavala tudi to stran.

Knjiga je namenjena študentom, predvsem gimnazijcem. Da bi jo mogli tudi realci prav uživati, bi bilo treba vse citate prestaviti in tu in tam pojasniti še kako stvar z majhno pripombo.

Ivan Dornik.

Silvin Sardenko: **Šotor miru**. Idila. 1918. Založila Kat. Bukvarna. Tisk Kat. Tiskarne.

Čuden, nenavaden naslov! Kaj se skriva za njim? V vsakdanjem jeziku bi mi, prozaični ljudje, krstili knjigo morda z naslovom: »Življenje sv. Pashala Bajlona«. Pa kakó da se je pesnik lotil te snovi, ki je — vsaj na prvi pogled — silno daleč od nas? V zasebnem pogovoru sem slišal mnenje: Pred grozôto vojne, ki uničuje vse, kar je idealnega, beži poezija in si išče še neoskrunjenih krajev; takó je spesnil Oton Župančič v tem času Uganke in Cicibana, oboje za tihi raj otroških src. Sardenko pa se je umaknil daleč proč, v deželo špansko, v 16. stoletje, ter spesnil idilo, kot pesnikov protest proti surovi sili sedanjosti. Lepa misel; toda ali drži? Po mojem mnenju ne; zakaj, da je res nameraval ugovor proti krutostim sedanjosti, bi bil dovolj snovi za tihožitje, za tiho junaštvo našel doma, v naših vaseh, trgih, pa tudi mestih, in mu ne bi bilo treba hoditi — na Špansko, v 16. stoletje! Po mojih mislih mu je dalo pobudo véliko evharistično gibanje preteklih let, posebe pa odlok Leona XIII., ki je l. 1897.

sv. Pashala postavil za zavetnika vseh evharističnih kongresov in zborovanj. Neposredni povod pa je pesniku dal morda dunajski evharistični kongres l. 1912.

Iskal sem po knjigah, da bi kaj več izvedel o sv. Pashalu in primerjal, koliko je pesnik snovi našel, koliko ustvaril. Pa kar sem dobil (v brevirju, 17. majnik) in v Torkarjevem življenju svetnikov, je silno malo, s par besedami je vse povedano: Pashal je bil rojen l. 1540. v Torre-Hermozi v pokrajini Aragoniji na Španskem kot sin ubogega poljedelca; mladost je preživel kot pastir; na paši se je naučil čitati; vrstniki so ga imenovali le »modri« ali »sveti« Pashal; l. 1564. je vstopil kot brat v frančiškanski samostan Monteforte (v Aragoniji). Umrl je l. 1592., dne 17. majnika, na binkošti. V brevirju čitamo, da je v cerkvi — v rakvi ležeč — pri sv. maši zadušnici med povzdigovanjem oživel, oči odprl in spet zaprl. Slikajo ga s hostijo v roki (dasi iz ponižnosti ni hotel postati mašnik); in cerkvena molitev v dan 17. majnika posebno povdarja njegovo čudovito ljubezen do svete evharistije.

Kakó borno je torej tisto, kar izvemo iz zgodovine o svetniku! Zdaj pa se snovi z ljubeznijo loti bogata pesniška duša ter naredi iz teh skromnih podatkov 33 spevov! Načelo moderne hagiografije je: vsestranska dušeslovna utemeljitev življenja svetnikovega. Pri Pashalu je torej problem: pokazati, kakó se je v Pashalu razvijala pred vsem njegova velika ljubezen do sv. Reš-njega Telesa. Poglejmo, kakó je Sardenko izvršil to nalogo!

V prvih sedmih spevih (str. 5—33) nam slika Pashala kot dete, dečka in mladeniča v domačem selu Almadenu, do starosti 22 let; njegov krst na binkošti l. 1540., njegovo sveto mater in nje vplivanje ter njegovega očeta; dalje ga vidimo kot otroka prvič v cerkvi almadenski, kakó je zlasti pri povzdigovanju ves zamaknjen v sv. skrivnost. Krstna botra Juta podari vedoželjnemu dečku knjigo; a kdo ga bo naučil čitati? Nad Almadenom je romarska cerkva; Pashal-pastir prosi mimoidočega romarja, naj mu razloži čudne črke v knjigi. Res, neki Aparicij se ga usmili in ga nauči čitati in pisati. Pastirji-vrstniki modrega Pashala zasmehujejo, če jih spomni Boga. Medtem je dorastel v lepega mladeniča; najlepši je izmed vseh; ciganska krasotica Precioza, divna pevka in plesalka, ki se je z družbo ciganov neke tople poletne noči pridružila pastirjem, se poželjivo ozira po Pashalu, ki pa hitro spozna nevarnost in se umakne v gorsko cerkvico. — Tajna sila vleče Pashala v samostan Monteforte. Da bi bil vsaj bliže temu kraju, stopi s hribov niže dol v mestece Hermozo in sprejme službo pastirja pri imovitem posestniku Delgado. Tu ostane dve leti. (Naslednjih šest spevov.) Zaradi njegove srčne dobrote, zlasti do ptic, ga domača hčerka Filomena vzljubi. Toda Pashal si je vrezal v palico znamenje sv. hostije; odpove se svetni ljubezni, odpove se lepi doti in zetovstvu. Zdaj ima 24 let. — V spevih 14. in 15. (»Orji z Bogom« in »Mimo doma«) ga vidimo, kakó genljivo jemlje slovo od domačega kraja. — V naslednjih dveh spevih ga spremljamo v Valencijo, kjer prosi sprejema v samostan; toda p. Bruno ga prej preizkuša: še enkrat mora iti služiti za ovčarja h kmetu Marcelinu. Pa poskušnja hitro mine; p. Bruno ga vzame s seboj v samostan Monte-